

Кушнір І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТОПОСИ ДИТИНСТВА: «АФРИКАНЕЦЬ» Ж. М. Г. ЛЕ КЛЕЗІО

Стаття присвячена вивченню головних топосів дитинства Ж. М. Г. Ле Клезіо, про які він згадує в автобіографічному есеї «Африканець», що має фікційну і нефікційну складові та є важливим для розуміння формування ідентичності власне Ле Клезіо через пояснення процесу набуття його гібридної етнічної ідентичності. Ними визначені хатина для поселенців-європейців, що ламає стереотип про житло у восьмирічного персонажа-хлопчика; селище Обуду; сад; Огожа як місце радості дитинства і Огожа як форпост колонізаторства; саванна і Африка загалом як втілення свободи. Стверджено, що «Африканець» (2004) став важливим експлікативним текстом, що поглиблює розуміння попередніх роману «Онїтша» (1991) та ранніх творів «Чорний Орадї» і «Довга подорож» (написані впродовж подорожі до батька у Африку). У статті окреслено функцію природи Африки як супутнього фону для розкриття емоційності персонажа-дитини. Акцентовано на подорожі з Європи до Африки, а саме до Нігерії задля набуття ідентифікації через особу батька. Вказано на головну роль батька та матері у формуванні ідентичності персонажа-автора. Визначено головні проблеми на шляху до набуття гібридної ідентичності через подолання перебування між-етнічними ідентичностями. Визначено тілесність та свободу як головні етно-ідентифікаційні маркери африканського континенту, відмінні від європейських цінностей, що набуті у африканському періоді життя Ле Клезіо. Підсумовано, що концепт подорожі-ініціації характерний для творчості Ле Клезіо, так само як і подолання європоцентризму на шляху до формування мультикультурного простору. Визначено символічність корабля як місця між «там» і «тут», що є втіленням цієї ситуації між-етнічної гібридної ідентичності, коли дитина-європеєць за вихованням і народженням асимілюється у ідентичність нігерійських племен ібу та йоруба.

Ключові слова: топоси дитинства, між-етнічна гібридна ідентичність, тілесність, автобіографічний есей, персонаж, подорож.

Постановка проблеми. У своїх творах Ж. М. Г. Ле Клезіо головним чином розмірковує про проблеми ідентичності. Персонажі письменника постійно перебувають у русі: це пов'язане з переходом від дитинства-підлітковості до дорослішання (новелістика, до прикладу збірка «Мондо та інші історії»), пошуком себе та потребою відкривати світ подорожуючи (романи, до прикладу «Золотошукач» та ін.). Одним із лейтмотивів романів та новел є подорож-ініціація, що показана як подорож-блукання чи подорож-мандрування у просторі як шлях до своєї самості-як-унікальності. Етно-ідентичні маркери стають важливим елементом ідентифікації: знати своїх батьків, своє місце народження, щоб зрозуміти себе через етнічну ідентичність у мультикультурному просторі. Пам'ять розглядаємо як важливу складову для ідентифікації – це і спогади про дитинство, родину, батьківщину.

Проблема ідентичності на прикладі творів Ле Клезіо вже добре вивчена українськими та зарубіжними літературознавцями: пошук ідентичності

через сімейну ідентифікацію опрацьований на прикладі романів «Золотошукач» (1985) і «Подорож на Родрігес» (1986) та ін., повісті «Карантин», де бачимо персонажа-діда Ле Клезіо. Найяскравіший вияв автобіографічної основи маємо у романах «Онїтша» (1991) і далі у «Революціях» (2003). Образ батька постає у романі «Онїтша» та у есеї «Африканець» (2004), там само штрихами окреслений персонаж матері, що стане основою для персонажа Етель у романі «Рітурнель голоду» (2008). Менш дослідженим залишився аспект топосів дитинства Ле Клезіо і його ролі для формування між-етнічної гібридної ідентичності, що зумовлює актуальність нашої розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Ж. М. Г. Ле Клезіо достатньо добре вивчена українськими дослідниками-літературознавцями. Відзначимо доробок Р. Савчук про наративні особливості романів [1], Г. Каратєєвої, що обґрунтувала концепт-константу подорож [2], А. Біласа, що вивчив особливості питально-мовленнєвої ідентичності персонажа [3]. У нашому

доробку відзначимо статтю про проблему ідентичності у романі «Пустеля» [4], а також наше звернення до докладного аналізу новелістики письменника із позиції дитинства-як-радості, Серед франкомовних сучасних звернень до творчості письменника відзначимо Н. Морган із її аналізом образу матері письменника [5], С. Соле Кастелс та її статтю про море у романістичі Ле Клезіо [6]. Менш дослідженими залишаються есеї, що не менш важливі у творчій спадщині письменника. Звідси актуальним бачимо дослідження автобіографічного есею, що має фікційну і нефікційну складові та є важливим для розуміння формування особистісної ідентичності власне Ле Клезіо через пояснення процесу набуття його гібридної етнічної ідентичності. «Африканець» (2004) є важливим експлікативним текстом, що поглиблює розуміння попередніх роману «Онїтша» (1991) та ранніх творів «Чорний Орадї» і «Довга подорож» (написані впродовж подорожі до батька у Африку).

Постановка завдання. Метою статті є вивчити топоси дитинства персонажа-автора «Африканця». Об'єктом дослідження є автобіографічний есей Ле Клезіо «Африканець», а предметом дослідження стали образ Африки та дитинство персонажа, коли його етнічна ідентичність виразнюється африканським досвідом. Завданнями визначаємо окреслити функцію природи як супутнього фону для розкриття емоційності персонажа; акцентувати на подорожі задля набуття ідентифікації через прийняття чи відкидання батька; виокремити проблеми, з якими він зіштовхується у Африці, а конкретно у Нігерії; встановити роль батька та матері у формуванні ідентичності; визначити головні топоси дитинства; вказати головні проблеми на шляху до набуття гібридної ідентичності через подолання перебування між-етнічними ідентичностями, визначити етно-ідентифікаційні маркери.

Виклад основного матеріалу. У творі «Африканець» Ле Клезіо поринає у спогади свого дитинства, коли він, восьмирічний, з молодшим братом та матір'ю приїхав до батька, що працював лікарем у Нігерії.

На початку твору письменник визначає дві головні людини для формування особистості дитини: батько і матір: «Pour être humain est le résultat d'un père et une mère. On peut ne pas les reconnaître, ne pas les aimer, on peut douter d'eux. Mais ils sont là, avec leurs visages, leurs attitudes, leurs manières et leurs manies, leurs illusions, leurs espoirs, la forme de leurs mains et de leurs doigts de

pied, la couleur de leurs yeux et de leurs cheveux, leur façon de parler, leurs pensées, probablement l'âge de leur mort, tout cela est passé en nous» [7]. Стосунки з ними стають основоположними формування моделей поведінки для подальшого життя дитини і далі підлітка.

Особа матері підмінюється уявною матір'ю задля пояснення набуття бажаної гібридної ідентичності власне автора: «J'ai longtemps rêvé que ma mère était noire. Je m'étais inventé une histoire, un passé, pour fuir la réalité à mon retour d'Afrique, dans ce pays, dans cette ville où je ne connaissais personne, où j'étais devenu un étranger» [7]. Н. Морган зазначає щодо особи матері наступне: «Simone Le Clézio is shown as adapting effortlessly to life in Africa. Yet she is not only absent from the title of *L'Africain*, she is erased from the author's family tree through his admission to a protracted dream of having a black mother» [5]. Надалі матір постає як близький товариш та втілення любові до сина.

Особа батька є домінуючою у цьому есеї: «Puis j'ai découvert, lorsque mon père, à l'âge de la retraite, est revenu vivre avec nous en France, que c'était lui l'Africain. Cela a été difficile à admettre. Il m'a fallu retourner en arrière, recommencer, essayer de comprendre. En souvenir de cela, j'ai écrit ce petit livre» [7]. Письменник ставить питання про ідентифікацію через прийняття чи відкидання європейських цінностей, підкреслюючи, що бути африканцем не значить мати певний колір шкіри, а приймати інші, відмінні від європейських цінності. Тема батьківства є провідною у творі, і Ле Клезіо послуговується образом батька для роз'яснення своєї позиції щодо колонізації Африки. Пояснення «африканськості» батька розгортається паралельно з процесом набуття нової етнічної ідентифікації сином.

Розглянемо, як показана проблема інтеграції «білої» дитини у «іншому» африканському середовищі. Твір поділений на ідейно-тематичні частини, перша з яких «Тіло». Пізнання іншого способу життя, іншого континенту відбувається через відкриття тілесності своєї та інших. Як приклад, знайомство з нігерійською старою жінкою, де дитина переживає шок від побаченого старіння тіла: «Le corps nu de cette femme, fait de plis, des rides, sa peau comme une outre dégonflée, ses seins allongés et flasques, pendant sur son ventre, sa peau craquelée, ternie, un peu grise, tout cela me semble étrange, et en même temps vrai. Comment aurais-je pu imaginer que cette femme était ma grand-mère ? <...> La vieillesse, sans doute plus choquante pour un enfant sur le corps d'une femme. En France, en Europe, pays des gants et

des jupons, des soutiens-gorge et des combinaisons, les femmes sont ordinairement exemptes de la maladie de age. <...> La question n'était sans doute pas: Pourquoi cette femme est-elle devenue ainsi, usée et déformée par la vieillesse ?, mais: Pourquoi m'a-t-on menti? Pourquoi m'a-t-on caché cette vérité?» [7]. Таким чином, перш за все для персонажа Африка – це тілесність. Прийняти свою тілесність та іншу відмінну тілесність стає синонімом інтеграції в інший відмінний світ. «De ce temps, pour ainsi dire consécutivement, date l'apparition des corps. Mon corps, le corps de ma mère, le corps de mon frère, le corps des jeunes garçons du voisinage avec qui je jouais, le corps des femmes africaines dans les chemins, autour de la maison, ou bien au marché, près de la rivière. Leur stature, leurs seins lourds, la peau luisante de leur dos» [7]. Через тілесність персонаж відчуває спорідненість із іншими людьми: «J'ai cette impression de la grande proximité, du nombre des corps autour de moi, quelque chose que je n'avais pas connu auparavant, quelque chose de nouveau et de familier à la fois, qui excluait la peur» [7], і це позбавляє його страху європейської відмінності. Спостерігаємо, що світ дитинства Ле Клезіо у восьмирічному віці увиразнювався батьками і представниками нігерійських племен ібо та йоруба.

На основі аналізу тексту цього есею виділяємо такі топоси дитинства:

1. Хати́на, призначена для білих поселенців як от лікар: «Dans la case que nous habitons (<...> une dalle de ciment pour le sol, quatre murs de parpaing sans crépi, un toit de tole ondulée recouvert de feuilles, aucune décoration, des hamacs accrochés aux murs pour servir de lits et, seule concession au luxe, une douche reliée par des tubes de fer à un réservoir sur le toit que chauffait le soleil), dans cette case, il n'y avait pas de miroirs, pas de tableaux, rien qui put nous rappeler le monde où nous avions vécu jusque-là. Un crucifix que mon père avait accroché au mur, mais sans représentation humaine. C'est là que j'ai appris à oublier. Il me semble que c'est de l'entrée dans cette case, à Ogoja, que date l'effacement de mon visage, et des visages de tous ceux qui étaient autour de moi» [7]. Важливість цього дому полягає в осягненні простоти африканського способу життя.

2. Селище Обуду, у якому проживала родина Ле Клезіо. Хлопчика вразила фізична контактність африканців: «Je suis seul au milieu de la foule, je n'ai pas peur. Les mains me touchent, passent sur mes bras, sur mes cheveux autour du bord de mon chapeau» [7].

3. Нігерійська Огожа – головний топос радості дитинства: «Alors les jours d'Ogoja étaient devenus

mon trésor, le passé lumineux que je ne pouvais pas perdre. Je me souvenais de l'éclat sur la terre rouge, le soleil qui fissurait les routes, la course pieds nus à travers la savane jusqu'aux forteresses des termitières, la montée de l'orage le soir, les nuits bruyantes, criantes, notre chatte qui faisait l'amour avec les tigrillos sur le toit de tole, la torpeur qui suivait la fièvre, à l'aube, dans le froid qui entraînait sous le rideau de la moustiquaire. Toute cette chaleur, cette brûlure» [7]. Проте Огожа як форпост британської колонії – це місце самотності батька (1938 року матір поїхала народжувати у Францію і через війну не скоро повернулася): «Ogoja, où la guerre le condamne, est un poste avancé de la colonie anglaise, un gros village dans une cuvette étouffante. Comment vit-il ces longues années de guerre, seul dans cette grande maison vide, sans nouvelles de la femme qu'il aime et de ses enfants ?» [7] і місце війни «A Ogoja, tout est différent. Le pays est trouble par les guerres tribales, les vengeances, les règlements de comptes entre villages» [7].

Незважаючи на констатування факту складного характеру батька, автор захоплюється ним як професіоналом і нон-конформістом, що сприймає Африку без «колонізаторських рожевих окулярів»: «Dans l'Ouest africain, il va rester vingt-deux ans, jusqu'à la limite de ses forces. Ici, il connaîtra tout, depuis l'enthousiasme du commencement, la découverte des grands fleuves, le Niger, le Benoue, jusqu'aux hautes terres du Cameroun. Il partagera l'amour et l'aventure avec sa femme, à cheval sur les sentiers de montagne. Puis la solitude et l'angoisse de la guerre, jusqu'à l'usure, jusqu'à l'amertume des derniers instants, ce sentiment d'avoir dépassé la mesure d'une vie» [7].

4. Виокремлюємо сад, що відмінний від традиційного бачення саду в європейській культурі як місця відпочинку, що використовується для вирощування корисних їстівних культур. «Non pas un jardin d'agrément - existait-il dans ce pays quelque chose qui fut d'agrément ? Plutôt un espace d'utilité, où mon père avait planté des fruitiers, manguiers, goyaviers, papayers, et pour servir de haie devant la varangue, des orangers et des limettiers dont les fourmis avaient cousu la plupart des feuilles pour faire leurs nids aériens, débordant d'une sorte de duvet cotonneux qui abritait leurs oeufs» [7]. Родина організовує свій побут із садівником та кухарем за європейською звичкою: «Tout cela pourrait donner l'impression d'une vie coloniale, très organisée, presque citadine – ou du moins campagnarde à la façon de l'Angleterre ou de la Normandie d'avant l'ère industrielle. Pourtant c'était la liberté totale du

corps et de l'esprit» [7]. Суттєвою відмінністю стає набуття відчуття свободи тілесної та духовної.

5. Африка у широкому розумінні як втілення тілесності у порівнянні з європейським світом (домінування інтелекту): «L'Afrique, c'était le corps plutôt que le visage. C'était la violence des sensations, la violence des appétits, la violence des saisons» [7]. Надалі сором та приховування тілесності в Європі стає для Ле Клезію ознакою позбавлення свободи: «L'Afrique qui déjà m'otait mon visage me rendait un corps, douloureux, enfiévré, ce corps que la France m'avait caché dans la douceur anémiant du foyer de ma grand-mère, sans instinct, sans liberté» [7]. Африканський континент постає як втілення величі, могутності, сили. «Je ne peux pas dire ni même penser : admirable, immense, puissance. Mais je suis capable de le ressentir. A quel point les arbres aux troncs rectilignes s'élancent vers la voute nocturne fermée au-dessus de moi, enfermant comme dans un tunnel la brèche sanglante de la route de latérite qui va d'Ogoja vers Obudu» [7]. Автора вражає органічна єдність природи і людини, і він транслює своє захоплення їхньою щирістю і природністю на прикладі африканських матері та дитини: «à quel point dans les clairières des villages je ressens les corps nus, brillants de sueur, les silhouettes larges des femmes, les enfants accrochés à leur hanche, tout cela qui forme un ensemble cohérent, dénué de mensonge» [7]. Спочатку тіло європейської дитини-персонажа «опирається» сонцю: адаптація тіла проходить через хворобу: «c'est mon corps couvert d'une éruption de petites ampoules causées par l'extrême chaleur, une infection bénigne dont souffrent les Blancs à leur entrée dans la zone équatoriale, sous le nom comique de «bourbouille»» [7].

Африканське життя позбавляє хлопчина цивілізаційних «недоліків»: війна, злидні, нещастя, страждання і стає своєрідним визволенням та раєм. «La guerre, le confinement dans l'appartement de Nice, les rations, ou bien la fuite dans la montagne ou ma mère devait se cacher, de peur d'être raflée par la Gestapo – tout cela s'effaçait, disparaissait, devenait irréel. <...> pour moi, il y aurait avant et après l'Afrique» [7]. Дитинство розділяється на до-африканське і власне-африканське. Означуємо вищевказані топоси як топоси дитинства-як-радості.

Персонаж-дитина відкриває могутність та жорстокість Африки («Non pas une violence secrète, hypocrite, terrorisante comme celle que connaissent tous les enfants qui naissent au milieu d'une guerre – se cacher pour sortir, épier les Allemands en capote grise en train de voler les pneus de la De Dion-Bouton

de ma grand-mère, entendre dans un rêve remacher les histoires de trafic, espionnage, mots voilés, messages qui venaient de mon père par le canal de Mr Ogilvy, consul des Etats-Unis, et surtout la faim, le manque de tout, la rumeur des cousines de ma grand-mère se nourrissant d'épluchures. Cette violence-la n'était pas vraiment physique. Elle était sourde et cachée comme une maladie» [7].) Письменник показує відмінність європейської жорстокості-підлості людей та африканської жорстокості як сили природи. «Ogoja me donnait une autre violence, ouverte, réelle, qui faisait vibrer mon corps. C'était visible dans chaque détail de la vie et de la nature environnante. Des orages tels que je n'en ai jamais vu ni rêvé depuis, le ciel d'encre zébré d'éclairs, le vent qui pliait les grands arbres autour du jardin, qui arrachait les palmes du toit, tourbillonnait dans la salle à manger en passant sous les portes et soufflait les lampes à pétrole» [7]. Підсумуємо, що Африка стає втіленням могутності та свободи: «L'Afrique était puissante. Pour l'enfant que j'étais, la violence était générale, indiscutable. Elle donnait de l'enthousiasme» [7].

Ле Клезію порівнює зображення Африки у пригодницьких романах із реальною Африкою його дитинства, що не зазнало нашарування стереотипного читива: «Je ne sais rien de ce qu'il décrit, cette lourdeur coloniale, les ridicules de la société blanche en exil sur la côte, toutes les mesquineries auxquelles les enfants sont particulièrement attentifs, le dédain pour les indigènes, dont ils ne connaissent que la fraction des domestiques qui doivent s'incliner devant les caprices des enfants de leurs maîtres, <...> tout cela m'a été complètement étranger» [7]. Фотографія із батьковим фордом і будиночком на фоні джунглів постає як іронічне відображення спроби колонізаторів підкорити могутність Африки: «Il y a dans cette photo unique quelque chose de froid, presque austère, qui évoque l'empire, mélange de camp militaire, de pelouse anglaise et de puissance naturelle que je n'ai retrouvé, que dans la zone du canal de Panama» [7].

Незважаючи на відсутність школи у нігерійському селищі, дитина навчається здобуваючи практичний досвід. Головним надбанням стає усвідомлення значення цінності свободи: «Une liberté de mouvement, de pensée et d'émotion que je n'ai plus jamais connue ensuite. Les souvenirs trompent, sans doute. Cette vie de liberté totale, je l'aurai sans doute rêvée plutôt que vécue» [7]. Надалі з'являється страх втратити свободу через колоніальні війни та складність адаптації у європейському суспільстві: «Entre la tristesse du sud de la France pendant la guerre et la tristesse de la fin de

mon enfance dans la Nice des années cinquante, rejeté de mes camarades de classe du fait de mon étrangeté, obsédé par l'autorité excessive de mon père, en butte à la très grande vulgarité des années lycée, des années scoutisme, puis pendant l'adolescence la menace d'avoir à partir faire la guerre pour maintenir les privilèges de la dernière société coloniale» [7].

Символом між-етнічної ідентичності між «там» (Африка, Нігерія, Огожа) і «тут» (Європа, Франція, Ніцца) стає корабель. Він – не тільки засіб подорожі між двома континентами (розуміємо між двома світами з різними цінностями): «Le bateau, c'était la case, non seulement les murs de parpaing et le toit de tole, mais tout ce qui portait la trace de l'empire britannique» [7]. Як зазначає С. Соле Кастель щодо функції подорожі: «Le but ultime des voyages des personnages et de ceux de l'écrivain lui-même est en même temps la connaissance d'autres cultures et la quête de soi ainsi que la préservation de la mémoire de ses racines» [6, с. 60].

6. Одним з топосів дитинства стає африканська саванна, місце свободи: «quand je vois des images de l'Afrique, les grands parcs du Serengeti ou du Kenya, je ressens un élan du cœur, il me semble reconnaître la plaine où nous courions chaque jour, dans la chaleur de l'après-midi, sans but, pareils à des animaux sauvages» [7].

Цікаву паралель проводить автор між руйнуванням мурашників та колонізацією Африки: «C'était un jeu. Etait-ce un jeu ? Nous nous sentions pleins de puissance. <...> la cruauté gratuite que des petits garçons peuvent aimer exercer contre une forme de vie sans défense <...> Ou peut-être que nous rejetions de cette manière l'autorité excessive de notre père, rendant coup pour coup avec nos batons» [7], припускаючи, що цей психологічний антистресс-позбавлення себе деспотичної батьківської влади-контролю засобом руйнування мурашників не цікавив нігерійських дітей, оскільки для них все у природі є логічним і корисним для життєдіяльності людини. «Le dieu termite avait crée les fleuves au début du monde, et c'était lui qui gardait l'eau pour les habitants de la terre. Pourquoi détruire sa maison ? La gratuité de cette violence pour eux n'aurait eu aucun sens : en dehors des jeux, bouger signifiait gagner de l'argent, recevoir une friandise, chasser quelque chose de vendable ou de comestible» [7]. Автор підкреслює відмінність європейських дітей від африканських: «La bande un peu hétéroclite qui comportait des tout-petits tout nus avec un gros ventre et des presque adolescents de douze, treize ans, vêtus comme nous d'un short kaki et d'une chemise, et qui nous avaient appris à ôter chaussures et chaussettes

de laine pour courir pieds nus dans les herbes» [7]. Їх вирізняє дружелюбність і поєднання корисних занять та ігор впродовж дня у саванні: «Les plus petits étaient sous la surveillance des plus grands, jamais seuls, jamais livrés à eux-mêmes. Les jeux, les discussions et les menus travaux alternaient sans emploi du temps précis : ils ramassaient le bois mort et les bouses séchées pour le feu en se promenant, ils allaient puiser l'eau pendant des heures devant les puits» [7].

Ніцца і Огожа стають двома відмінними полюсами дитинства. Ніцца маркована завмерлістю та страхом: «Peut-être que nous avons pensé, comme tous les enfants, que nous allions y mourir. La-bas, de l'autre côté de la mer, le monde s'était figé dans le silence. Une grand-mère avec ses contes, un grand-père avec sa voix chantante de Mauricien, des camarades de jeu, de classe, tout cela s'était glacé <...> La plaine d'herbes avait aboli tout cela, dans le souffle chaud de l'après-midi. La plaine d'herbes avait le pouvoir de faire battre nos cœurs» [7]. Огожа маркована свободою та радістю.

Ле Клезіо подає своє бачення альтернативного дитинства-як-радісті за умови зростання з хорошим контактом із батьком у Африці: «Il aurait fallu grandir en écoutant un père raconter sa vie, chanter des chansons, accompagner ses garçons à la chasse aux lézards <...>, il aurait fallu mettre sa main dans la sienne pour qu'il montre les papillons rares, les fleurs vénéneuses, les secrets de la nature qu'il devait bien connaître, l'écouter parler de son enfance à Maurice, marcher à côté de lui quand il allait rendre visite à ses amis, à ses collègues d'hôpital, le regarder réparer la voiture ou changer un volet brisé» [7].

Висновки. Безперечно, «Африканець» є пізнавальним для відкриття особистості Ле Клезіо, персонажа-автора, та процесу його етно-ідентифікації між європейською та африканською етнічними ідентичностями. Твір показує проблеми адаптації дитини у відмінному від європейського середовищі; пошук батька задля ідентифікації себе з певними цінностями. На прикладі долі батька вводиться проблема політичних конфліктів та протистоянь як наслідок колонізації африканського континенту. Ідентичність персонажа постає як складний конструкт, що формується від дитинства під впливом європейської етнічної ідентичності як даної та африканської як надбаної; вона формується під впливом суміші культур та особистого досвіду.

На підставі проведеного аналізу тексту визначені наступні топоси дитинства: хатина для поселенців-європейців, що ламає стереотип про житло

у восьмирічного хлопчика; селище Обуду, де він пізнає спосіб життя нігерійців; сад навколо хатини, що має практичне призначення для вирощування їжі; Огожа як місце радості дитинства і Огожа як форпост колонізаторства; саванна і Африка загалом як втілення свободи у протиставленні Європі як місцю пригноблення тілесності (тілесність як етно-ідентифікаційний маркер африканського життя). Підсумовано, що концепт подорожі-ініціації характерний для творчості Ле Клезіо, так само як і подолання європоцентризму на шляху до формування мультикультурного простору. Визначено символічність корабля як місця між «там» і «тут», що є втіленням цієї ситуації між-етнічної

гібридної ідентичності, коли дитина-європеєць за вихованням і народженням асимілюється у ідентичність нігерійських племен. Вважаємо, що природа африканського континенту виконує функцію розкриття емоційності дитини. Здобутий африканський досвід стає визначальним у формуванні гібридної етнічної ідентичності персонажа-автора через подолання стану між-етнічними ідентичностями.

Поза межами дослідження залишилися вивчення батька як персонажа, роль Африки для формування його особистісних орієнтирів та його вплив на новоруссоїзм письменника, що буде вивчене у наших подальших розвідках.

Список літератури:

1. Савчук Р. Географічні переміщення персонажів у просторі як світопороджувальні маркери можливих світів: семіотичний аспект (на матеріалі роману Ж.М.Г. Ле Клезіо «La Quarataine»). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 2016. Вип. 145. С. 483–488.
2. Каратєєва Г. М. Текстовий концепт-константа подорож: позиція мети (на матеріалі творів Ле Клезіо). *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. Серія Філологічна, 2014. Вип. 48. С. 192–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_61 (дата звернення 10.02.2025).
3. Білас А. Відтворення питально-мовленнєвого вираження ідентичності персонажа в українському перекладі роману Ж. М. Г. Ле Клезіо «Золотошукач». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія, 2021. № 50. Том 2. С. 78–81.
4. Кушнір І. Роман Ж.-М. Г. Ле Клезіо «Пустеля»: проблема самореалізації та пошуку своєї ідентичності. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Філологічні науки, 2014. № 3. С. 31–35.
5. Morgan N. Portrait de famille: L'Africain de J.M.G. Le Clézio *French Studies in Southern Africa* 2014, Issue 44. Pp. 117–131. URL: <https://journals.co.za/doi/epdf/10.10520/EJC164686> (дата звернення: 18.01.2025).
6. Solé Castells C. Le Clézio et le voyage : entre la terre et l'appel de la mer. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature* ISSN: 2450-4580 (online), 2022. Vol. 46, No 4 (2022) Pp. 57–64. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3669> (дата звернення: 18.01.2025).
7. Le Clézio, J. M. G. L'Africain Paris: Mercure De France, collection: Traits et portraits. 114 p. URL: https://archive.org/details/lafricainj.m.g.leclezio1_201911/page/n59/mode/2up?view=theatre (дата звернення: 18.01.2025).

Kushnir I. B. TOPOI OF CHILDHOOD: “THE AFRICAN” BY J. M. G. LE CLÉZIO

The article is devoted to the study of the main topoi of J. M. G. Le Clézio's childhood, which he mentions in his autobiographical essay “The African”: it has fictional and non-fictional components, and it is important for understanding the formation of Le Clézio's own identity by explaining the process of acquiring his hybrid ethnic identity. The main topoi include a hut for European settlers, which breaks the stereotype of housing for an eight-year-old boy character; the village of Obudu; a garden; Ogoja as a place of childhood-as-joy and Ogoja as an outpost of colonisation; the savannah and Africa in general as the embodiment of freedom. It is stated that “The African” (2004) has become an important expository text that deepens the understanding of the previous novel “Onitsha” (1991). The function of African nature as an accompanying background for revealing the emotionality of a child character has been underlined. The writer focuses on the journey from Europe to Africa, namely to Nigeria, to gain identification through the personality of the father. The main role of the father and mother in shaping the identity of the author's character has been indicated. The main problems on the way to acquiring a hybrid identity through overcoming the presence of inter-ethnic identities have been studied. Corporeality and freedom as the main ethno-identification markers of the African continent, different from the European values acquired in the African period of Le Clézio's life have been identified. It is summarized that the concept of journey-initiation is characteristic of Le Clézio's work, as well as overcoming Eurocentrism on the way to the formation of a multicultural space. The symbolism of the ship as the embodi-

ment of this situation of inter-ethnic hybrid identity, when a European child by upbringing and birth is assimilated into the identity of Nigerian tribes has been stated.

Key words: *topoi of childhood, inter-ethnic hybrid identity, corporeality, autobiographical essay, character, journey.*